

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:

Ken Kesey

ONE FLEW OVER THE CUCKOO'S NEST

Copyright © Ken Kesey, 1962

Copyright renewed Ken Kesey, 1990

Copyright © The Estate of Ken Kesey, 2002

All rights reserved including the right of reproduction
in whole or in part in any form.

This edition published by arrangement with Viking, an imprint
of Penguin Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC.

Translation Copyright © 2018 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02204-9

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

KEN KIZI

LET IZNAD
kukavičjeg GNEZDA

Preveo Dragan Niketić

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2018.

Viku Lovelu, koji mi je rekao da zmajevi ne postoje, a onda me odveo u njihovu jazbinu.

*... jedna se istoka hvata, jedna zapadnih zvezda,
A jedna poleti preko kukavičjeg gnezda...*

Dečja narodna pesma

PRVI DEO

O ni su već tamo.

Crni momci u belim uniformama poranili su da naprave neku gadost u hodniku i speru tragove pre nego što ja ustanem i zateknem ih na delu.

Izlazim iz spavaonice i, naravno, sva trojica su već tu, uveliko ribaju pod, a vidi se da su besni od ranog jutra – mrze sve oko sebe, mrze što moraju da su baš ovde i baš sada, mrze svakog živog u svojoj blizini, a pogotovu nas pacijente s kojima će morati i danas ceo dan da se bakću. Shvatam da je bolje da me ne vide kada su ovako loše volje, zato se polako šunjam pored zida i trudim iz sve snage da budem tih kao duh, kao zrno peska u indijanskoj mokasini, ali ništa mi ne vredi – oni kao da imaju ugrađene specijalno osetljive prijemnike koji direktno reaguju na frekvencije mog straha, tako da su sva trojica smesta alarimirani, dižu glave istovremeno a oči im se šire i blistaju na onim crnim licima kao bleštave lampice na radio-aparatima.

„A, vidi, vidi, evo ga i poglavica. Snimate ga samo, momci, šuper poglavica, Šuper Šupak Poglavica. Stari, dobri poglavica Metla Koja Čisti. Evo, kreni odmah na posao...“

Gura mi u ruke dršku metle i pokazuje mesto sa koga danas treba da počnem čišćenje. Drugi me, tek tako, udara drškom svoje metle po cevanicama, koliko da me opomene da ne razvlačim previše i ne zadržavam se, nego da odmah krenem na posao.

„Samo ga snimate koliki je, boga mu, pravi džin, mogao bi svima nama da pojede pitu s glave, a plašljiv kao beba, odmah se usere od straha. Muda ni za lek...“

Smeju se još neko vreme, a onda ih, mada sam im okrenut leđima, čujem kako se nešto domundavaju između sebe, čuje se brujanje te trostruke crne mašinerije, bruje o svojoj mržnji, o smrti, o svim bolničkim užasima. Ne pada im ni na kraj pameti da govore tiho u mojoj blizini, ne plaše se da ću čuti njihove najmračnije tajne jer su ubeđeni da sam gluvonem. Svi ovde tako misle jer sam bio dovoljno pametan da ih uverim u to da ne čujem ništa, da sam gluv kao top i nem kao riba. To što sam polu-Indijanac malo mi je pomoglo u ovom mom pasjem životu, ali mi je barem omogućilo da budem lukav svih ovih godina i da ih sve lepo zavaram.

Nalazim se blizu ulaznih vrata i čujem kako ključ sa spoljne strane ulazi u bravu, i odmah po zvuku, po tome kako je brava kratko, tiho i prisno škljocnula, znam da to dolazi glavna sestra, ona se već odavno srodila s tom bravom. Ulazi brzo, gotovo klizi unutra, osećam i kratak nalet hladnog vazduha, zaključava vrata za sobom, a ja gledam kako joj prsti hitro prelaze po glatkom gvožđu – vrh svakog prsta obojen je istom bojom kao i njene usne, nekako čudno narandžasto. Boja užarenog vrha žice ispod lemilice, nije ti jasno da li deluje toplo ili hladno, a sve i da te dodirne tim prstima, i dalje bi, verovatno, bio u dilemi. Njena torba od isprepletenog pruća mnogo me podseća na košarice koje su žene plele u mom plemenu i zbog njih dreždale po avgustovskim žegama pored puta u želji da ih prodaju turistima u prolazu. Tu torbu ona ima odavno, sve vreme koliko sam ja ovde na odeljenju. Pručje nije gusto isprepletено, tako da mogu da vidim šta je u njoj – nema tu pudrijere, karmina, ogledalca, ničega od tih tipično ženskih rekvizita, ona u torbi nosi gomilu drugih stvarčica koje smatra da će joj ustrebatu u toku današnjeg dana na poslu. Tu su razni točkići, zupčanici, šrafovi tako izglancani da se prosto sijaju, pilulice koje se bele kao da su od porcelana, igle, klešta, fine pincete, kalemi bakarne žice.

Kratko mi klima glavom u prolazu, ja joj se smeškam i izmičem unazad, pritom se gotovo naslanjam na zid pokušavajući da zavaram njenu opremu koliko mogu time što ne dozvoljavam da mi se vide oči

– teško bilo ko išta može da zaključi ili otkrije u vezi s tobom ako su ti zatvorene oči.

U mraku u kome sam se zbog toga odjedanput našao, dok ona prolazi pored mene, čujem kako joj gumene pete lupaju po pločicama, a i ona skalamerija zvekeće u pletenoj torbi u ritmu njenih koraka. Korak joj je kao uvek – tvrd, oštar i odsečan. Kada sam ponovo otvorio oči, ona je već na dnu hodnika i samo što nije ušla u zastakljenu sobu za bolničarke u kojoj će sledećih osam sati sedeti za svojim stolom, gledati pažljivo šta se dešava na odeljenju i zapisivati ono što smatra da je značajno da bude zabeleženo. Sada deluje zaneseno svojim mislima, a lice joj je pri tome nekako smireno i zadovoljno.

A onda... ugleda one crne momke. Još su na istom mestu i još su zaokupljeni nekim svojim zanimljivim razgovorom, toliko su se zaneli da je nisu ni čuli kako ulazi na odeljenje. Sada su, najzad, osetili njen teški pogled, ali već je kasno, izabrali su najgore moguće vreme da se skupe i dangube, baš kada ona dolazi na posao. Face su im zbunjene i uspaničene, a ona se blago naginje i kreće ka njima onako zatečenim i zbunjenim, ukočenim na dnu hodnika, kao da su uhvaćeni u klopci. Zna ona vrlo dobro o čemu su oni razgovarali i vidim da od besa polako gubi kontrolu nad sobom, izgleda kao da je rešila da jednom za svagda polomi tu crnu kopilad, da ih iscepa na komadiće, tako je besna. Počinje da se napumpava, da raste, bela joj uniforma skoro puca na leđima a ruke je toliko raširila da bi njima 'ladno jedno pet-šest puta mogla da obmota onu trojicu jadnika. Okreće ogromnu glavu, obazire se na sve strane gledajući da li je u blizini neko ko bi mogao da vidi šta će da uradi, nigde nikoga, samo ona beda od čoveka Bromden Metla, polu-Indijanac, što se tamo dole skupio kao zla para, a on ionako ništa nikome ne može da kaže, ne može čak ni u pomoć da zove. Ona se tada potpuno predaje svom besu, njen nacrtani, veštački osmeh prerasta u deformisanu iskeženu grimasu, a telo joj je sve veće i veće, velika je već kao traktor, toliko velika da mi se čini da osećam miris mašinerije u njoj, sličan mirisu preopterećenog motora. Zadržavam dah i mislim: „Bože, sada će se to najzad dogoditi, ovaj put su dozvolili da mržnja toliko naraste da će se, pre nego što i shvate šta rade, dohvatiti međusobno i raskomadati kao zveri.“

Ali baš u trenutku kada ona samo što nije zgrabila crne momke onim svojim naraslim hvataljkama, a i oni samo što nisu krenuli da je mlate svojim metlama, baš samo trenutak pre početka tog konačnog okršaja, neki pacijenti počinju da izlaze iz spavaonice da vide kakva je to frka u hodniku i ona mora brzo da povrati svoj uobičajeni izgled, jer nikako ne sme da dozvoli da neko vidi njeno pravo, odvratno lice. I dok pacijenti trljaju oči i još ne shvataju šta se dešava, pred njima je opet ona stara, nasmejana, mirna i staložena glavna sestra, koja tek onako uzgred kaže crnim momcima da bi možda ipak bilo bolje da umesto što razgovaraju počnu s poslom, budući da je ponedeljak i da toliko mnogo ima da se uradi, kao uostalom uvek kada je u pitanju prvo jutro u novoj sedmici.

„... preopterećeno jutro u ponedeljak, znate i sami kako je, momci...“

„Naravno, gospođice Ratčed...“

„... pošto danas imamo toliko obaveza od ranog jutra, onda ako baš nije nešto mnogo važno o čemu sada raspravljate, mogli biste...“

„Naravno, gospođice Ratčed...“

Više ne razgovara sa bolničarima, klima glavom pacijentima koji su se skupili i pilje u njih još pospanim i otečenim očima, trudi se da svakome klimne po jednom odvojeno, radi to ukočeno, nekako mehanički. Lice joj je prijatno, izveštačeno, bez i najmanje greške, kao lice skupe lutke, ten joj je kao emajl boje mesa, nekako beo, svetao i kremast, oči dečje plave, prćast nosić, male ružičaste nozdrve, sve jedan idealan sklad i harmonija, sve osim one boje na usnama i noktima i – ogromnih grudi. To ipak mora da je neka fabrička greška, na jedan ovako savršeno izveden proizvod nasaditi onako krupne, ženstvene grudi, to ipak ne ide, a i svima je odavno jasno koliko je i ona sama nesrećna zbog njih.

Ljudi i dalje stoje, gledaju i pokušavaju da odgonetnu čime su joj se to zamerili crni momci, kada se ona seti da me je maločas videla na hodniku pa se opet obrati bolničarima:

„I još nešto, momci, kao što rekosmo, danas je ponedeljak, pa hajde da ga počnemo stvarno kako treba. Neka vam prva stvar koju ćete danas da uradite bude da obrijete našeg sirotog gospodina Bromdena, obrijete ga lepo, natenane pre nego što počne uobičajena gužva za brijanje posle doručka, pa možda ćemo time izbeći i... ovaj... neprilike koje on tako često ume da izazove. Šta kažete na to?“

Let iznad kukavičjeg gnezda

Pre nego što je iko stigao da se okrene i baci pogled na mene, šmugnuo sam u orman s metlama, zatvorio za sobom vrata i primirio se u onom mrklom mraku, skoro da i ne dišem. Nema ništa gore nego da te briju pre doručka, našte srca, jer čim imaš nešto u stomaku, jači si, otporniji i oprezniji, tako da one hulje što rade za Sistem neće biti u stanju da te lako nasamare i da ti uvale neku svoju specijalnu spravu umesto mašine za brijanje. Ali zato kada te briju pre doručka, što ona ume nekada da mi smesti, u pola sedam ujutru, tada se ona soba za brijanje sija od beline, beli zidovi, beli umivaonici, na plafonu duga jarka neonska svetla, tako da nigde nema ni najmanje senke, a oko tebe sve neka lica koja kao da vrište iz ogledala – kako u takvoj situaciji da se odbraniš od njihovih aparata.

Pritajio sam se u ormanu i osluškujem, osećam kako mi u mraku srce lupa kao ludo, trudim se da pobedim taj strah tako što pokušavam da u mislima odlutam negde daleko – da se vratim u prošlost: sećam se svog sela i velike reke Kolumbije, sećam se kako smo jednom moj stari i ja otišli u lov na ptice u divnom kedrovom šumarku... Ali šta vredi, i sada kao i uvek kada pokušam da u mislima odem u prošlost i tamo se sakrijem, strah mi smeta i odagnava uspomene. Osećam kako se približava onaj najmanji crni momak, ide hodnikom i trudi se da nanjuši moj strah i da me po njemu otkrije, ide tako, raširio nozdrve kao crne dimnjake, njuška, maše glavom levo-desno i udiše ceo onaj strah raspoređen po odeljenju i trudi se da izdvoji baš moj. Još ne zna gde sam, ali njuška i napreže se da me nađe, izgleda da je najzad na tragu. Pokušavam da se ne pomeram...

(Stari mi govori da se ne mičem, kaže da je pas nanjušio pticu i da mora da je negde veoma blizu nas. Psa smo inače pozajmili od nekog čoveka iz Delsa, jer naši psi, kako kaže stari, nisu nizašta, obični džukci koji samo umeju da jedu riblje otpatke i, sve u svemu, sasvim su beskorisni, ali zato ovaj, e to je već druga priča, taj je pravi, on ima instinkt. Ja ne govorim ništa ali već vidim pticu, čuči na jednoj grani, toliko se skupila i umirila da izgleda kao siva, nepokretna, gomila perja. Ispod nje pas juri ukrug, mnogo je mirisa okolo, još nije siguran gde je ptica. Ptica je bezbedna dokle god je potpuno mirna, dok se ni najmanje ne pomera, dobro se ona drži zasad, ali pas stalno njuška i kruži, sve je bliži

i bučniji, onda ptica odjedanput više ne može da izdrži, prhne perjem, poleće i izleti pravo pred sačmu iz puške mog starog. Gotovo.)

Nisam napravio ni deset koraka po izlasku iz ormara a već su me šćepali onaj kržljavi i još jedan crni momak i odvukli na brijanje. Ne opirem se i ni glasa ne puštam jer ako vičeš, proći ćeš još gore, vrisnuo bih ja ali stežem zube. Stežem tako zube sve vreme, ali kada mi dođu do slepoočnica, onda više nisam načisto da li je to aparat za brijanje ili neka od njihovih specijalnih mašina i više ne mogu da se savladam. Kad ti dođu do slepoočnica, onda tu više ne pomaže snaga volje. To ti je kao da su pritisnuli neko dugme pa se odjedanput čuje: „Vazdušni napad, vazdušni napad!“ Uključim se smesta tako jako da više nikoga ne čujem, svi viču na mene, pokrili su uši rukama, usne im se krive i pokreću, vidim da nešto govore, ali iz usta im ne izlazi zvuk. Urlik koji izvire iz mene zaglušio je i pokrio sve druge zvukove. Sada su opet uključili mašinu za maglu i ona polako pada hladna i bela kao obrano mleko i tako gusta da bih lako mogao da se sakrijem u nju samo da me ovi ne drže. Kroz tu magluštinu ne vidim ni prst pred okom, a osim svog urlanja samo još čujem kako glavna sestra juri niz hodnik i svojom pletenom torbom krči sebi put između pacijenata, čujem je kako dolazi, ali nikako ne mogu da prekinem sa urlanjem. Evo je, stigla je do mene a ja još urlam, drže me a ona mi nabija u usta onu svoju torbu sa sve onim alatom u njoj, nabija mi je u grlo drškom metle.

(Lovački pas juri kroz maglu sav uplašen i izbezumljen jer ništa ne vidi oko sebe. Na zemlji nema nikakvih mirisa ni tragova osim njegovih, njuši u svim pravcima svojim hladnim kao guma crvenim nosom i ne oseća nijedan drugi miris osim mirisa svog vlastitog straha, straha koji u njemu gori i peče kao vrela para.) I ja ću na kraju tako da izgorim ali pre toga ću sve da ispričam, o bolnici, o njoj, o momcima – i o Makmarfiju. Toliko dugo sam ćutao da će sve to iz mene pokuljati kao bujica, a vi ćete verovatno pomisliti: „Bože, ala ovaj bunca i izmišlja“, mislićete da je sve ovo što pričam previše užasno da bi bilo istinito, mislićete da se takve strahote ipak nisu mogle dogoditi. I meni samom je još teško da o svemu tome razmislim hladne glave i da u sve to poverujem. Ali sve ovo što ću vam ispričati jeste istina, istina je čak i ako se nije dogodilo.

* * *

Kada se magla dovoljno podigla da barem mogu da razaznam gde se nalazim, vidim da sam u dnevnom boravku. Znači da me ovaj put nisu odveli u šok-sobu, mada se sećam da su me posle brijanja prebacili u izolacionu, doduše ne sećam se da li sam danas dobio doručak, verovatno ipak nisam. Sećam se mnogih takvih jutara: ja u izolacionoj, a crni momci donesu repete od svega, bogatiji doručak je najverovatnije meni namenjen, ali oni ga podele između sebe i pojedu, sva trojica jedu moju hranu, a ja gladan ležim na onom prljavom dušekju koji smrdi na mokraću i gledam ih kako dele moju kajganu sa tostom. Osećam miris ulja i jaja i čujem kako im krcka tost u ustima. Nekih drugih jutara donose mi nekakvu odvratnu kašu i teraju me da je jedem onako bljutavu i neslanu.

Tog jutra se jednostavno ne sećam. Toliko su me nakljukali onim stvarčicama koje nazivaju pilulama, da uopšte ne znam gde sam sve do trenutka kada najzad čujem da se otvaraju ulazna vrata na odeljenju; kada se ona čuju, to znači da je već barem osam sati, što opet isto tako znači da sam možda čitavih sat i po proveo u onoj izolacionoj sobi ne znajući za sebe, a za to vreme su tehničari mirne duše mogli da mi u glavu ugrade bilo šta što bi glavna sestra smatrala za potrebno, a da ja pritom ni pojma nemam šta me je snašlo.

Čujem neku buku ispred ulaznih vrata, ta vrata se inače svaki dan otključavaju oko osam sati ujutru i od tada se otvaraju i zatvaraju hiljadu puta tokom dana, samo čuješ: kššš-kššššš – klik-klik, škljoc. Mi bolesnici svakoga jutra posle doručka sedimo u dnevnom boravku, svako na svojoj strani, igramo karte, slažemo slagalice i pažljivo osluškujemo kada će ključ da uđe u bravu, a onda zainteresovano gledamo ko ulazi. Možda i nije neka zabava, ali šta bismo drugo pa i radili tako rano a i uopšte na odeljenju. Ponekad se na vratima pojavi neko od lekara stažista, poranio je da vidi u kakvom smo stanju pre terapije. PT, kako to oni vole da kažu u svom žargonu. Ponekad uđe nečija žena, koja je došla u posetu, ide zbunjeno na visokim potpeticama i steže tašnu na grudima. U posebnim prilikama uđe i malo jato učiteljica iz osnovne škole koje vodi ona budala od čoveka zaduženog za propagandu i veze s javnošću, on bez prestanka pljeska svojim znojnim rukama i ponavlja koliko je, eto, presrećan što u duševnim bolnicama nema više ni traga od nekadašnje

grubosti. „Kakva vesela, vedra atmosfera, zar ne, moje dame?“ i pljeska rukama motajući se oko onih učiteljica, koje su se za svaki slučaj, radi sigurnosti, pribile jedna uz drugu. „O bože mili, kada se samo setim kako je nekada sve to izgledalo, ona prljavština, ona loša hrana pa čak, zašto ne reći, i one grubosti, da, sva ta brutalnost... o moje drage dame, koliko smo samo uznapredovali i postigli u našoj kampanji.“

Sve u svemu, ko god dođe na vrata mi smo razočarani, ali nada još postoji i zato uvek kada se čuje ključ u bravi, sve glave se radoznalo dižu kao da ih neki nevidljivi konci sve zajedno pokreću.

Ovoga jutra brava je nekako čudno škljocnula, na vratima se ne pojavljuje niko od uobičajenih posetilaca. Odjedanput se čuje nervozan i nestrpljiv glas:

„Prijem, neka neko dođe da potpiše i preuzme pacijenta“ i crni momci žurno odlaze.

Prijem! Svi prestaju da igraju karte i monopol, okreću se i pilje u vrata dnevnog boravka. Da je bilo koji drugi dan, ja bih već uveliko čistio hodnik i prvi bih, pre svih ostalih pacijenata, snimio koga to dovode, ali danas kao za inat, kao što sam već rekao, glavna sestra je na mene bacila tonu tereta tako da ne mogu da se pokrenem u svojoj fotelji. Koliko sam ih samo do sada video kako ih dovode zaplašene i nesigurne, svako od njih se obično ušunja kroz ona vrata, nekako klizi uza zid pa stoji tamo jadan i uplašen, ubrzo već dođu i crni momci, potpišu papire o njegovom prijemu i vode ga u kupatilo, skidaju ga da gole kože i ostavljaju da tamo drhti od zime onako go, a vrata pritom ostave otvorena da svako ko hoće može da ga vidi, za to vreme oni se razlete po hodnicima i nacereni traže okolo vazelin. „Treba nam vazelin za toplomer“, obavestavaju glavnu sestru. „Svakako da vam treba, potpuno vas razumem“, kaže ona i daje im teglu vazelina od najmanje dva kilograma. „Ali, momci, nemojte baš svi da se sada načičkate u kupatilu.“ Onda vidim njih dvojicu a ponekad i svu trojicu, nabili se sa novajlijom u kupatilu, umaču toplomer u vazelin i vrte ga dok se na njemu ne nahvata prst masti i usput pevuše: „Tako, mamu mu, tako treba.“ Na kraju zatvore vrata kupatila, potom puste sve tuševe pa od one silne vodurine što glasno pljušti po zelenim pločicama na podu nema teorije da se čuje išta drugo. Ja sve to

znam jer, kao što rekoh ranije, obično čistim hodnik i nađem se ispred kupatila dok se takve stvari događaju.

Ali ovog jutra kao za inat ne mogu da se dignem iz stolice, jedino mi je preostalo da slušam i pokušavam da po zvuku razaznam šta se dešava. Ono što čujem govori mi da nije u pitanju još jedan uobičajeni novajlija, isti kao i stotine drugih pre njega, ne čuje se da jedva hoda, sporo i uplašeno, a kada su mu saopštili da mora na kupanje, nije samo pomirno pristao i krenuo s njima, nego im je, naprotiv, oštrim i sigurnim glasom odbrusio da se ne zanose takvim glupostima jer je on dovoljno čist, čak i previše za svoj ukus.

„Hej, u poslednje vreme su me samo prali: sinoć su me tuširali u zatvoru, pa onda jutros ponovo na sudu, bokte, kako je krenulo verovatno bi mi i sada u taksiju na putu dovde oprali uši samo da su imali čim. Ispadne da kad god me furaju s nekog mesta na drugo, peru me pre, posle i za vreme prebacivanja. Došlo je dotle da čim čujem vodu, ja se uhvatim za stvari, verovatno opet idemo negde. I teraj mi se s tim toplomerom, jesi li ti normalan, čoveče, pusti me da malo snimim moju novu kućicu, prvi put sam u psihološkom institutu, šta li je već ovo ovde.“

Pacijenti se zapanjeno zgledaju, a onda ponovo pažljivo pilje u vrata kroz koja i dalje dopire njegov gromki glas. On govori tako glasno kao da su crni momci bar stotinu metara udaljeni od njega, i ne samo to, nego i glas mu nekako zvuči kao da dopire odozgo, sa visine, čini mi se kao da on leti na jedno sto metara iznad crnih bolničara pa im odatle nešto dovikuje glasom punim snage i energije. Dolazi niz hodnik, čujem kako mu korak odjekuje snažno i sigurno, ne kliza se uplašeno po podu kao toliki pre njega. Cipele su mu potkovane, gvožđe zvoni pri svakom koraku, ima se utisak kao da se iz hodnika čuju konjska kopita. I, evo ga, najzad se pojavljuje na našim vratima, stao je sigurno, palčeve zadenuo u džepove, raširio noge i stoji tako a svi ga pažljivo gledaju.

„Pa, dobro jutro, drugari.“

Iznad glave mu visi papirni slepi miš, jedna od onih drangulija kojima smo svojevremeno za Noć veštica ukrasili odeljenje, a on nonšalantno diže ruku i udara ga, pa se sada dekoracija vrti i klata u vazduhu.

„Lep jesenji dan, morate priznati.“

Njegov glas me podseća na glas mog starog, onako glasan i obestan, ali likom oni nemaju veze jedan s drugim. Stari je bio čistokrvni Indijanac iz Kolumbije, poglavica, čvrst, prav, gladak kao kundak puške. Ovaj čovek je riđokos, s dugim riđim zulufima i kovrdžavom kosom koja mu viri ispod kape, kosom koju je davno trebalo podšišati, širok je skoro koliko je moj stari bio visok, široke su mu i vilice i ramena i grudi, a širok mu je i divlji, šeretski osmeh. I on je tvrd, ali nekako drugačije od mog starog, tvrd je na način kako je tvrda lopta za bejzbol ispod svog izlisanog kožnog omotača. Preko celog nosa i jedne jagodice ima gadan ožiljak na kome se još vide šavovi, u nekoj tuči neko mora da ga je dobro potkaćio. Stoji tako na vratima i čeka, a pošto nikome ne pada na pamet da mu se obrati ili da ga pozdravi, on počinje da se smeje. Nikome, naravno, nije jasno čemu se smeje, ništa nažalost ovde i sada nije smešno, ali njegov bezrazložni smeh je iskren i zvonak, širi se i odbija od zidova i ispunjava celo odeljenje, ni u čemu ne podseća na smeh onog kretena iz propagande. Odjedanput mi prolazi kroz glavu da je to prvi put posle mnogo, mnogo godina da najzad čujem pravi, zdrav smeh.

Gleda nas, klata se napred-nazad u svojim teškim gojzericama i smeje li se smeje, kao da nikad neće prestati. Ruke je prekrstio preko stomaka mada su mu palčevi i dalje zadenuti u džepove, gledam mu šake: ogromne su, kvrgave i pune ožiljaka. Svi na odeljenju, i pacijenti i osoblje, gledaju ga zapanjeno, kao da su svi ostali bez teksta suočeni s njegovim smehom. Nikome ni na kraj pameti ne pada da ga prekine ili da mu kaže nešto, tako da se on još neko vreme na miru smeje, a onda ulazi u dnevni boravak. Iako je prestao da se smeje, ipak kao da zvuk njegovog smeha i dalje lebdi oko njega slično zvuku velikog zvona koji titra još nekoliko minuta pošto se zvono umirilo. Smeh je sastavni deo svega u vezi s njim, smeh je u njegovim očima, u njegovoj mimici, u njegovom hod, u načinu kako govori – u svemu.

„Drugari, ja sam Makmarfi, R. P. Makmarfi, i šta da vam kažem, ja sam jednostavno lud za kockanjem.“ Namiguje i počinje da peva neku pesmicu: „Samo nek je dobra igra... za kintu me nije briga...“ pa onda ponovo počinje da se smeje.

Prilazi jednom stolu gde se momci trenutno kartaju, debelim prstom jednom akutnom obara karte da ih vidi, škilji u njih i odmahuje glavom.